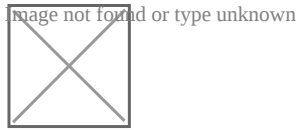

Άγιος Σάββας ο Βατοπαιδινός (μέρος β')

/ [Συναξαριακές Μορφές](#)

[Συνέχεια προηγούμενου άρθρου: <http://www.pemptousia.gr/?p=99265>]

Άγιος Σάββας ο Βατοπαιδινός

δ) Το περιεχόμενο του Βίου.

Στον Πρόλογο αναφέρονται οι λόγοι που κίνησαν τον Φιλόθεο να συγγράψει τον Βίο του Σάββα (1).

Εξυμνείται η Θεσσαλονίκη, πατρίδα του αγίου, και αναφέρονται οι πρόσφατες περιπέτειές της (2). Εγκωμιάζονται οι γονείς του αγίου, ο οποίος διδάχτηκε τα εγκύκλια μαθήματα στη Θεσσαλονίκη και από την παιδική του ηλικία διακρίθηκε για την αρετή του (4-5).

Μόλις έγινε έφηβος έφυγε κρυφά από τους δικούς του και πήγε στο Άγιο Όρος. Εκεί υποτάχθηκε σε αυστηρό Γέροντα, εκάρη μοναχός και από Στέφανος μετονομάστηκε Σάββας (6-7). Ο Γέροντάς του ήταν ιδιαίτερα τραχύς και σκληρός.. Ο Σάββας διακρίθηκε για την ασκητικότητα, τις πολλές αρετές, την αντοχή στη σκληραγωγία και την αγάπη για τον πνευματικό του πατέρα (8-9). Η αναγνώριση των αρετών του ήταν γενική. Ο άγιος θεώρησε τον εαυτό του ανάξιο να χειροτονηθεί ιερέας και επειδή τον πίεζε ο Γέροντάς του εξαφανίστηκε. Αργότερα επέστρεψε και συγχωρήθηκε (10-11). Περιγράφεται η σωματική αντοχή του Σάββα και η αγάπη του για τους ανθρώπους (12). Λόγω των επιδρομών των Καταλανών ο Γέροντας του Σάββα κατέφυγε στη Θεσσαλονίκη. Ο Σάββας αντιμετώπισε τον πόθο για τους γονείς του, που δεν είχαν παύσει να τον αναζητούν. Για να μην υποκύψει και επειδή αποκόπηκε από τη συνοδία του Γέροντά του ύστερα από τις επιδρομές, αποδεσμεύτηκε (13-14) και αποφάσισε να επισκεφθεί τους αγίους Τόπους. Καθ' οδόν επισκέφθηκε τη Λήμνο, Λέσβο, Χίο, Έφεσο, Πάτμο, Κύπρο. Προσευχή του αγίου, ο οποίος από αγάπη προσφέρει στον Θεό σιωπή και νέκρωση σώματος και γίνεται κάτοχος της «μακαρίας μανίας». Γυμνός γύριζε στην Κύπρο, ξένος, άστεγος, αμίλητος και υποκρινόταν τον «μωρό» (15-18) με περίσκεψη. Αντιδιαστέλλονται οι μή γνήσιοι «διά Χριστόν μωροί», που

καταλήγουν να γίνονται εμπαιγμός των δαιμόνων, από τους λίγους γνήσιους, όπως ήταν ο Σάββας (19). Ο άγιος με τη «μωρία» του σωφρόνισε στην Κύπρο μια γυναίκα που είχε εντυπωσιαστεί από την ωραία του σωματική διάπλαση (20). Στη συνέχεια γελειοποίησε έναν πλούσιο και αγέρωχο Ιταλό και γι' αυτό κακοποιήθηκε με πρωτοφανή αγριότητα. Με παρέμβαση των ορθοδόξων σώθηκε από βέβαιο θάνατο (21). Περιόδεψε το νησί ασκώντας τη συνετή μωρία και υπέφερε πολλές ταλαιπωρίες, αλλά με την προσευχή αντιμετώπισε τους διάφορους πειρασμούς, ιδίως τη νοσταλγία του για την πατρίδα, τους γονείς και τους φίλους (22-23). Όταν επισκέφθηκε ένα λατινικό μοναστήρι την ώρα του φαγητού, οι μοναχοί αντί να τον ελεήσουν τον κακοποίησαν απάνθρωπα. Ο Σάββας επιθυμούσε ανέκαθεν να έχει μαρτυρικό θάνατο και με την αδιάλειπτη προσευχή, τη νήψη και τη σιωπή ήταν προετοιμασμένος για το ενδεχόμενο αυτό (24-25). Ο Θεός θεράπευσε τον Σάββα από τις πληγές και ο λαός τον περιέβαλε με ευλάβεια και αγάπη. Ο άγιος δέχθηκε, να τον φιλοξενήσει ένας ευσεβής (26) και σαν ιδιαίτερη χάρη διέκοψε τη σιωπή και του εμπιστεύθηκε το όνομά του, ικανοποιώντας έτσι σφοδρή επιθυμία του οικοδεσπότη του. Από τη φήμη του Σάββα, που έφθασε μέχρι την Ελλάδα, συνέρρεαν τα πλήθη για να πάρουν την ευλογία του. Θαύματα του αγίου (27-28). Ο Σάββας για να αποφύγει τις ισόθεες αυτές τιμές υποκρίθηκε πάλι τον «μωρό» και μπήκε σε λάκκο με ακαθαρσίες και δυσωδία. Οι περισσότεροι όμως κατάλαβαν το νόημα αυτής της πράξης του και γι' αυτό ο Σάββας αναχώρησε κρυφά για τους αγίους Τόπους (29).

Στα Ιεροσόλυμα προσκύνησε τον Άγιο Τάφο και όλα τα σεπτά σκηνώματα, επισκέφθηκε τις μονές του Ιορδάνη και υστέρα από εικοσαήμερη πορεία έφθασε στο Σινά (30-31), όπου σαν αρχάριος υποτάχθηκε για δύο χρόνια και κατέπληξε όλους με την αρετή του. Μετά επέστρεψε στα Ιεροσόλυμα, ασκήτευσε σε σπηλιά κοντά στον Ιορδάνη και επιδόθηκε στην αδιάλειπτη προσευχή (32). Έτσι έλαμψε πάνω του το φως της φυσικής δόξας της θεότητας και έγινε μέτοχος της ορατής θεοφάνειας, όπως οι μαθητές του Χριστού (33-34). Τις εμπειρίες του αυτές τις εμπιστεύθηκε αργότερα στον Φιλόθεο. Η φήμη της αγιότητάς του απλώθηκε σ' όλη την περιοχή (35-36), πράγμα που διατάραζε την ήσυχία του. Γι' αυτό υστέρα από τριετή παραμονή στη σπηλιά κατέφυγε στην άβατη έρημο, όπου ο θείος έρωτας τον οδήγησε σε υψηλότερα στάδια τελειώσεως και έγινε κοινωνός αρρήτων ηδονών (37-38). Στη συνέχεια προχώρησε στην «εξωτέραν έρημον την προς Ιορδάνην», όπου δύο άραβες υποκινούμενοι από τον διάβολο τον κακοποίησαν και τον άφησαν μισοπεθαμένο. Όταν ένας απ' αυτούς επιχείρησε να τον αποκεφαλίσει, παρέλυσε το χέρι του και τον θεράπευσε ο άγιος με προσευχή (39-40). Ύστερα από ένα χρόνο πήγε στη μονή του Αγίου Σάββα, όπου μοναχοί από την Παλαιστίνη και Ισραηλίτες συνέρρεαν για να τον δούν (41). Οι δυνάμεις του κακού κατακρήμνισαν

τον άγιο σε ένα βαθύ κρημνό, όπου δέχθηκε αποκαλύψεις μυστηρίων και θεοφάνειες. Ο Σάββας γύρισε στη σπηλιά του και ευχαρίστησε τον Θεό για τις εμπειρίες αυτές (42-46). Ασκητικά κατορθώματα του οσίου (47). Μετά από τρία χρόνια παραμονής στη σπηλιά, πήγε στη μονή του Προδρόμου ως αρχάριος και υπηρέτης όλων (48). Ο άγιος επιβλήθηκε στην άλογη φύση των λεονταριών, που απέθεσαν ενώπιον του τη φυσική τους θηριωδία και δεν κατασπάραξαν ζώα της μονής (49).

Με θεία επιταγή αποφάσισε να επιστρέψει στην πατρίδα του. Πεζοπορώντας επισκέφθηκε τα Ιεροσόλυμα, τη Δαμασκό και την Αντιόχεια. Στο δρόμο ανέστησε τον γιό μιας Χριστιανής (50-51). Από την Αντιόχεια προσπάθησε να πάει με πλοίο στην Κωνσταντινούπολη, αλλά οι καιρικές συνθήκες τους οδήγησαν στην Κρήτη, όπου ασκήτευσε για δύο χρόνια (52). Ακολουθώντας επισκέφθηκε την Εύβοια, την Πελοπόννησο, την Αθήνα, την Πάτρα και την υπόλοιπη Ελλάδα, την Τένεδο και τη Χερρόνησο. Πεζός πέρασε τη Μακεδονία και τη Θράκη και εφησύχασε σ' ένα ερημητήριο κοντά στην Ηράκλεια (53). Για να αποφύγει την ανθρώπινη κενοδοξία προσποιήθηκε τον «μωρό», επειδή όμως δεν έπεισε τον κόσμο που συνέρρεε για να τον δει, αναχώρησε για την Κωνσταντινούπολη, όπου εγκαταβίωσε στη μονή του Διομήδους (54). Για να μή λύσει τη σιωπή του έδωσε έγγραφη ομολογία πίστης σε απεσταλμένους, που με εντολή του αυτοκράτορα και του πατριάρχη θέλησαν να εξακριβώσουν το φρόνημά του (55-56). Για να αποφύγει τον θαυμασμό του κόσμου επέστρεψε στο Άγιο Όρος και εγκαταβίωσε στη μονή του Βατοπεδίου. Έκει έλυσε την εικοσαετή σιωπή του και αναδείχθηκε πρότυπο κοινοβιάτη (57-58). Τότε γνωρίστηκε με τον Φιλόθεο και του έδειξε ιδιαίτερη αγάπη. Ο Φιλόθεος εκφράζει την ευγνωμοσύνη του και παραθέτει περιστατικά και συνομιλίες του με τον άγιο (59-60). Οι πατέρες της μονής ήθελαν να τιμήσουν τον Σάββα με το αξίωμα της ιερωσύνης. Αυτός όμως δεν δέχθηκε και οι λόγοι της άρνησής του έγιναν με σεβασμό δεκτοί (61). Η έμπρακτη και μεγάλη ταπείνωση του Σάββα παιδαγωγήσε τον ηγούμενο (62), ο οποίος με υπερβολική αυστηρότητα επέπληξε μερικούς μοναχούς που θορυβούσαν στην Τράπεζα, γεγονός που προβλημάτισε τους μοναχούς. Ο Σάββας αντιμετώπισε την κρίση με πνευματικό τρόπο (63-64).

Οι αγιορείτες αποφάσισαν να στείλουν πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, για να τερματιστεί ο εμφύλιος πόλεμος. Ο Σάββας Αναγκάστηκε να συμμετάσχει, μολονότι προείπε την αποτυχία της πρεσβείας (67). Πράγματι η αποστολή των αγιορειτών απέτυχε, ο Σάββας όμως παρέμεινε στην Κωνσταντινούπολη. Στους επισκέπτες του μιλούσε για τη σωτηρία και την ειρήνη, έδειχνε μάλιστα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους Θεσσαλονικείς, που η πόλη τους υπέφερε από τους Ζηλωτές. Ο Φιλόθεος αναφέρει επεισόδιο ανάμεσα στον αρχηγό των Ζηλωτών Ανδρέα Παλαιολόγο και τον Σάββα, όταν ζούσε στο Βατοπέδι (68-70). Με τους

Θεσσαλονικείς που τον επισκέπτονταν ο Σάββας διεμήνυσε στον Ανδρέα τις αιτίες για τη στάση που κράτησε απέναντί του (71).

Στη συνέχεια εξιστορούνται τα σχετικά με την ησυχαστική διαμάχη και γίνεται λόγος για τον Βαρλαάμ, τον πατριάρχη Καλέκα και τον Ακίνδυνο. Ο άγιος προείπε την τελική καταδίκη του Ακινδύνου (72-73). Ο Σάββας αγωνίσθηκε για την επικράτηση της Ορθοδοξίας (74). Μάταια ο ίδιος ο αυτοκράτορας και οι αρχιερείς προσπάθησαν να πείσουν τον άγιο να δεχθεί τον πατριαρχικό θρόνο (75). Ο αυτοκράτορας επιχείρησε να κρίνει πατριάρχη τον Σάββα με δόλο. Ο άγιος τελικά απέφυγε την ανάρρησή του στον πατριαρχικό θρόνο (76-78).

Εξυμνούνται οι αρετές του αγίου (79-82), ο οποίος προαισθάνθηκε τον θάνατό του και ετοιμάσθηκε (83). Ο Φιλόθεος αναφέρεται στον πόθο του να γράψει τον Βίο του Σάββα και σε περιστατικά της συγγραφής (84). Επίλογος (85).

ε) Το κείμενο του Βίου και η χειρόγραφη παράδοση.

Ο Βίος αυτός είναι το εκτενέστερο αγιολογικό έργο του Φιλοθέου[67]. Ο συγγραφέας μας δικαιολογούσε το μήκος του Βίου με τον μεγάλο θαυμασμό που έτρεφε για τον άγιο. Ενώ όμως είχε τη διάθεση να εκθέσει με λεπτομέρειες τον Βίο του Σάββα, ομολογεί ότι αναγκάστηκε να κάνει περικοπές και συντομεύσεις, επειδή ήθελε να αποφύγει την αμετρία στην έκταση, τον κόρο στους αναγνώστες και επειδή τον πίεζαν επείγουσες ασχολίες[68]. Είναι αδύνατο, παρατηρεί γενικά, «και τα κατά μέρος ρηθῆναι και μηδέν τι των εκείνου παραλειφθῆναι»[69].

Έτσι διαβλέπει κανείς στον Βίο την προσπάθεια του Φιλοθέου να τιθασεύσει το πολύ υλικό του, για να αποφύγει το υπερβολικό μήκος του έργου, και την επιθυμία του να διηγηθεί όσα περισσότερα μπορεί για τον Σάββα. Γι' αυτό ενώ, όπως λέγει, προσπαθεί να ακολουθήσει μια μέση οδό, δέχεται ότι η αγάπη του για τον άγιο τον παρασύρει και ζητάει συγγνώμη «τω πάθει... πάντων όντι δικαιωτάτω και ό πάσχειν ανάγκη τοις νουν έχουσιν»[70].

Το κείμενο του Βίου του Σάββα περιέχεται σε οκτώ κώδικες. Οι τέσσερις απ' αυτούς (B, F, Λ8, S1) είναι του ιδ' -ιε' αί. Οι άλλοι τρεις (B1, Π, Π1) είναι απόγραφα του ιθ' αί. και φαίνεται ότι δεν είναι άσχετοι με το έντονο ενδιαφέρον για τον Φιλόθεο, που παρατηρείται την εποχή αυτή κυρίως από τους Κολλυβάδες[71].

Αναλυτικότερα οι βασικοί χειρόγραφοι κώδικες που περιέχουν τον Βίο του Σάββα είναι οι εξής:

α) (B) Βατοπ. 97, ιε' αί., f. 4-164[72].

β) (F) Marc. gr. 582, ιδ΄-ιε΄ αί., f. 51-136v[73].

γ) (Λ8) Λαύρας 1134 (Ι 50), ιδ΄ αί., f. 225-361[74].

δ) (S1) Mosqu. Synod. 257 (164.165), ιε΄ αι., f. 122v-246[75].

Εκτός από τους κώδικες αυτούς υπάρχουν και τρία απόγραφα του κώδ. Β, που είναι τα εξής:

α) (B1) Βατοπ. 98, 1842 μ.Χ., f. 1-332[76].

β) (Π) Παντελ. 160 (Αθ. 5667), ιθ΄ αι., f.1-158v[77].

γ) (Π1) Παντελ. 161 (Αθ. 5668), ιθ΄ αι.[78].

Ο Βίος του Σάββα φαίνεται ότι ήταν ιδιαίτερα αγαπητό ανάγνωσμα στους επόμενους αιώνες[79]. Αυτό επιβεβαιώνεται όχι μόνο από την πλούσια χειρόγραφη παράδοση του Βίου, που περιλαμβάνει κώδικες από τον ιδ΄ αί. μέχρι τον ιθ΄ αί., αλλά και από χειρόγραφες μεταγλωττισμένες εκδόσεις, όπως π.χ. είναι οι εξής:

α) (Π11) Παντελεήμονος 281 (Αθ. 5788), ιθ΄ αί., μέρος γ΄, σ. 190- 310[80].

β) (Π12) Παντελεήμονος 490 (Αθ. 5997), ιθ΄ αί., f. 77-121[81].

γ) (Α14) Αγίας Άννης 4 (Αθ. 85), ιθ΄ αί., 359-451[82].

δ) (Ε) Εσφιγμένου 107 (Αθ. 2120), 1782 μ.Χ.[83].

Αποσπάσματα του Βίου αντέγραψε ο P. Uspenskij από τον κώδ. και εξέδωσε δύο τεμάχια. Βλ. Uspenskij, *Istorija Affona III*, Petersburg 1892, σ. 657-658 και 726-727. Ολόκληρο το κείμενο του Βίου εξέδωσε ο Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, με βάση τους κώδ. Β και S1 στα ΑΙΣ, τόμ. 5, σ. 190-359.

Ο χρόνος καταγραφής των κωδίκων του Βίου βρίσκεται πολύ κοντά στον χρόνο συγγραφής του από τον Φιλόθεο. Για τον λόγο αυτόν το κείμενό μας δεν παρουσιάζει ιδιαίτερα προβλήματα.

Πηγή: vatopaidi.gr

Συνεχίζεται....